

**SYLABUS**  
DOTYCZY CYKLU KSZTAŁCENIA 2019-2022

**1. PODSTAWOWE INFORMACJE O PRZEDMIOCIE/MODULE**

|   |  |
|---|--|
| Nazwa przedmiotu/<br>modułu                                 | <b>GRAMATYKA PRAKTYCZNA JĘZYKA POLSKIEGO<br/>Z ELEMENTAMI KULTURY JĘZYKA</b>                   |
| Kod przedmiotu/<br>modułu*                                  | PS19   |
| Wydział (nazwa<br>jednostki prowadzącej<br>kierunek)        | Kolegium Nauk Humanistycznych  |
| Nazwa jednostki<br>realizującej przedmiot                   | Instytut Polonistyki i Dziennikarstwa  |
| Kierunek studiów  | polonistyka stosowana  |
| Poziom kształcenia  | studia I stopnia   |
| Profil  | ogólnoakademicki   |
| Forma studiów   | stacjonarne  |
| Rok i semestr studiów                                       | I i II rok; sem. 1, 2, 3   |
| Rodzaj przedmiotu   | obowiązkowy  |
| Język wykładowy   | polski   |
| Koordynator   | Dr hab. prof. UR Maria Krauz   |
| Imię i nazwisko osoby<br>prowadzącej / osób<br>prowadzących | Dr hab. prof. UR Urszula Gajewska ( Zakład Lingwistyki Kulturowej i<br>Komunikacji Społecznej) |

\* - zgodnie z ustaleniami na Wydziale

**1.1. Formy zajęć dydaktycznych, wymiar godzin i punktów ECTS**

| Semestr<br>(nr) | Wykł. | Ćw. | Konw. | Lab. | Sem. | ZP | Prakt. | Inne<br>(jakie?) | Liczba pkt<br>ECTS |
|-----------------|-------|-----|-------|------|------|----|--------|------------------|--------------------|
|                 | 45    | 90  |       |      |      |    |        |                  | 14                 |

**1.2. Sposób realizacji zajęć**

☒ zajęcia w formie tradycyjnej

☒ zajęcia realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość

**1.3 Forma zaliczenia przedmiotu /modułu (z toku) (egzamin, zaliczenie z oceną, zaliczenie bez oceny)**

WYKŁAD: EGZAMIN

ĆWICZENIA: ZALICZENIE Z OCENĄ

## 2. WYMAGANIA WSTĘPNE

Ogólna wiedza o kulturze języka oraz systemie gramatycznym języka polskiego na poziomie absolwenta gimnazjum i szkoły średniej.

## 3. CELE, EFEKTY KSZTAŁCENIA, TREŚCI PROGRAMOWE I STOSOWANE METODY DYDAKTYCZNE

### 3.1 Cele przedmiotu/modułu

|    |   |
|----|---|
| C1 | Student/-ka zapozna się z terminologią dotyczącą fonetyki z fonologią, morfologii (słowotwórstwo i fleksja) oraz składni. Celem jest również omówienie najważniejszych zagadnień poprawności językowej.   |
| C2 | Kształcenie umiejętności analizy i oceny zjawisk językowych zachodzących we współczesnym języku polskim oraz kształtowanie samoświadomości językowej studentów poprzez ćwiczenie umiejętności posługiwania się wzorcową polszczyzną w mowie i piśmie. |
| C3 | Student/-ka dzięki poznaniu reguł poprawnej wymowy, budowy słowotwórczej wyrazów oraz ich odmiany, wykształci potrzebę dbania o precyzyjne, poprawne i logiczne językowe wyrażanie myśli i poglądów.  |

### 3.2 Efekty kształcenia dla przedmiotu/ modułu (wypełnia koordynator)

| EK (efekt kształcenia) | Treść efektu kształcenia zdefiniowanego dla przedmiotu (modułu)  | Odniesienie do efektów kierunkowych (KEK) |
|------------------------|--|---|
| EK_01                  | Student/-ka zna podstawową terminologię stosowaną w zakresie badań systemu fonetycznego, fonologicznego, morfologicznego (słowotwórstwo i fleksja imienna) oraz składniowego języka polskiego. Student/ka definiuje pojęcia z zakresu kultury języka polskiego.                    | K_Wo1<br>K_Wo2                            |
| EK_02                  | Student/-ka rozumie podstawowe metody analizy zjawisk fonetycznych, słowotwórczych, morfologicznych i składniowych w języku oraz potrafi je wyszukiwać, analizować i selekcjonować. Opisuje wyrazy, ich formy i konstrukcje oraz ich poprawne użycie w tekście mówionym i pisanym. | K_Wo5<br>K_Wo8                            |
| EK_03                  | Student wyraża poprawnie pod względem językowym myśli i poglądy oraz tworzy spójne, logiczne i poprawne teksty, a także widzi potrzebę rozwoju kompetencji językowej. Rozpoznaje formy błędne w mowie i piśmie oraz potrafi je wyjaśnić.   | K_Uo2<br>K_Uo6<br>K_Uo7<br>K_Ko2          |

### 3.3 Treści programowe (wypełnia koordynator)

#### A. Problematyka wykładu

| Treści merytoryczne   |
|---|
| 1. Różne odmiany współczesnej polszczyzny. Znaczenie terminu <i>kultura języka</i> . Kryteria |

|   |
|---|
| oprawności językowej. Pojęcie <i>normy językowej</i> i <i>błędu językowego</i> . Rodzaje błędów językowych.   |
| 2. Fonetyka i fonologia – przedmiot badań, pojęcie głoski i fonemu, opozycja fonologiczna, budowa narządów mowy. Typy wymowy.   |
| 3. Kryteria charakterystyki spółgłosek. Półsamogłoski i ich warianty. Kryteria charakterystyki samogłosek. Poprawna realizacja samogłosek nosowych w różnych kontekstach z uwzględnieniem różnych typów wymowy.   |
| 4. Upodobnienia fonetyczne. Podział upodobnień ze względu na typy wyrażen, kierunek wpływu oraz cechę, której dotyczy wpływ sąsiedztwa fonetycznego. Upodobnienia pod względem częstotliwości, głównego miejsca artykulacji i stopnia zbliżenia narządów mowy. Różnice regionalne w realizacji połączeń międzywyrazowych. |
| 5. Zasady poprawnego akcentowania we współczesnej polszczyźnie. Akcent oksytoniczny, paroksytoniczny i proparoksytoniczny. Tendencje akcentowania we współczesnej polszczyźnie. Wyrazy akcentowane i nieakcentowane.  |
| 6. Wymowa i pisownia rodzimych oraz obcych imion, nazwisk, nazw mieszkańców, nazw miejscowych i firmowych.  |
| 7. Podstawowe pojęcia słowotwórcze. Wyraz motywowany (derywat). Derywaty proste i złożone, właściwe i asocjacyjne. Podstawa słowotwórcza i sposoby jej wyrażania.   |
| 8. Człony derywatu: temat słowotwórczy i formant słowotwórczy. Rodzaje tematu, dezintegracja tematu, alternacje morfologiczne w temacie słowotwórczym jakościowe i ilościowe. Formanty afiksalne, paradygmatyczne, alternacyjne i prozodyczne.  |
| 9. Rodzaje derywacji. Charakterystyka derywacji prostych i złożonych.   |
| 10. Najważniejsze kategorie słowotwórcze rzeczowników, czasowników i przymiotników.   |
| 11. Kategorie gramatyczne i morfologiczne oraz typologia kategorii morfologicznych. Omówienie kategorii werbalnych i nominalnych.   |
| 12. Budowa formy fleksyjnej. Paradygmat – wzorzec odmiany. Charakterystyka kategorii nominalnych i werbalnych. Omówienie paradygmatów odmiany rzeczownika, przymiotnika, imienia i liczebnika.  |
| 13. Fleksja czasownika: wybór wzorca koniugacyjnego, budowa form syntetycznych i analitycznych.   |
| 14. Kultura języka. Zjawiska leksykalne. Moda językowa, snobizm w języku, puryzm językowy. Wyrazy modne – ocena ich przydatności.   |
| 15. Poprawność leksykalna, fleksyjna i słowotwórcza (najczęstsze błędy i ich mechanizm, neologizmy, zapożyczenia – ocena ich przydatności).   |
| 16. Innowacja a błąd frazeologiczny. Mechanizm błędów frazeologicznych.   |
| 17. Składnia. Wypowiedzenie, zdanie, równoważnik zdania.  |
| 18. Charakterystyka części zdania w zdaniu pojedynczym. Sposoby wyrażania podmiotu, orzeczenia, przydawki, dopełnienia i okolicznika. Operatory tekstowe.   |
| 19. Rodzaje zdań współrzędnie złożonych.  |
| 19. Typy zdań podrzędnie złożonych. Wypowiedzenia wielokrotnie złożone.   |

#### B. Problematyka ćwiczeń audytoryjnych, konwersatoryjnych, laboratoryjnych, zajęć praktycznych

| Treści merytoryczne  |
|--|
| 1. Budowa i funkcje narządów mowy człowieka. Różne propozycje zapisu dźwięków mowy w zależności od realizacji samogłosek nosowych. Ćwiczenia praktyczne. |
| 2. Charakterystyka artykulacyjna spółgłosek. Spółgłoski właściwe, sonorne i przejściowe.   |
| 3. Charakterystyka samogłosek. Samogłoski nosowe i ich kontekstowe realizacje. Warianty  |

|   |
|---|
| kombinatoryczne.  |
| 4. Klasyfikacje upodobnień: pod względem dźwięczności, pod względem miejsca artykulacji, z uwagi na sposób zbliżenia narządów mowy w świetle różnych kryteriów. Redukcje grup spółgłoskowych. Ćwiczenia wymowy grup spółgłoskowych. Błędy językowe w zakresie wymowy. |
| 5. Zasady poprawnego akcentowania w języku polskim, zestroje akcentowe, akcent wyrazowy i zdaniowy.   |
| 6. Analiza derywatów w tekstach. Analiza praktyczna derywatów z uwzględnieniem różnych typów podstaw słowotwórczych, tematów, formantów i rodzajów derywacji. Błędy słowotwórcze.   |
| 7. Poprawność leksykalna i słowotwórcza (najczęstsze błędy i ich mechanizm, neologizmy, zapożyczenia – ocena ich przydatności).   |
| 8. Budowa formy fleksyjnej: temat fleksyjny i jego warianty. Końcówka fleksyjna – końcówki równoległe i oboczne. Analiza przykładów.  |
| 9. Odmiana rzeczowników, przymiotników, zaimków i liczebników – ćwiczenia, analiza tekstów. Błędy fleksyjne.  |
| 10. Czasownik. Charakterystyka form czasownika i omawianie budowy form osobowych, nieosobowych oraz imiesłówów w tekstach.  |
| 11. Najważniejsze zagadnienia poprawnościowe dotyczące czasownika: błędne zaliczanie do wzorca koniugacyjnego, czasowniki odmieniane według dwóch wzorców, wahania i błędy w zakresie form czasu przeszłego, bezokolicznika, trybu rozkazującego.                     |
| 12. Analiza wypowiedzi pojedynczych w różnych typach tekstów. Mechanizm błędów składniowych.  |
| 13. Analiza typów wypowiedzi złożonych w tekstach artystycznych, publicystycznych i użytkowych. Funkcje wypowiedzi złożonych.   |
| 14. Szyk i składnia dat. Poprawność w zakresie związków zgody i rzędu. Składniowe błędy w stosowaniu przyimków i imiesłówów. Właściwe stosowanie wskaźników zespolenia. Szyk zdania prowadzący do nieporozumień.  |
| 15. Skróty i skrótownice (ich adaptacja fleksyjna i składniowa).  |
| 16. Wybrane zagadnienia interpunkcji polskiej oraz zakres użycia wielkich i małych liter.   |
| 17. Ćwiczenia podsumowujące: poprawa błędów gramatycznych, leksykalnych, składniowych, frazeologicznych, stylistycznych, ortograficznych, interpunkcyjnych.   |

### 3.4 Metody dydaktyczne

**Wykład:** wykład problemowy/wykład z prezentacją multimedialną

**Ćwiczenia:** Analiza tekstów z dyskusją / praca w grupach/rozwiązywanie zadań/ dyskusja

## 4. METODY I KRYTERIA OCENY

### 4.1 Sposoby weryfikacji efektów kształcenia

| Symbol efektu | Metody oceny efektów kształcenia                           | Forma zajęć dydaktycznych (w, ćw, ...) |
|---------------|--|--|
| EK_01         | egzamin pisemny/kolokwium                                  | wykład/ćwiczenia                       |
| EK_02         | egzamin pisemny/ bieżąca ocena w trakcie zajęć i kolokwium | wykład/ćwiczenia                       |
| EK_03         | egzamin pisemny/ bieżąca ocena w trakcie zajęć i           | wykład/ćwiczenia                       |

|  |           |  |
|--|-----------|--|
|  | kolokwium |  |
|--|-----------|--|

#### 4.2 Warunki zaliczenia przedmiotu (kryteria oceniania)

##### Wykład:

Egzamin pisemny po semestrze pierwszym, drugim i trzecim z zakresu wiedzy z fonetyki, fonologii i morfologii (słowotwórstwa i fleksji imiennych części mowy).

Ocena z egzaminu pisemnego:

50-60% punktów - ocena dostateczna; powyżej 60-70% - ocena + dostateczna; powyżej 70-80% - ocena dobra; p powyżej 80-90% - ocena +dobra; powyżej 90-100% - ocena bardzo dobra.

Ćwiczenia :

ocena formatywna (bieżąca):

f1. ocena stopnia komunikowania się na linii student – prowadzący, aktywności, zrozumienia omawianej tematyki przedmiotu (każdorazowo podczas trwania zajęć);

f2. ocena zadanej pracy w grupach (przygotowanie prezentacji, przedstawienie wyników własnych badań itp.);

#### 5. CAŁKOWITY NAKŁAD PRACY STUDENTA POTRZEBNY DO OSIĄGNIĘCIA ZAŁOŻONYCH EFEKTÓW W GODZINACH ORAZ PUNKTACH ECTS

| Forma aktywności   | Średnia liczba godzin na zrealizowanie aktywności   |
|--|---|
| Godziny kontaktowe wynikające planu z studiów  | 45 + 90   |
| Inne z udziałem nauczyciela<br>(udział w konsultacjach, egzaminie)   | 15  |
| Godziny niekontaktowe – praca własna studenta<br>(przygotowanie do zajęć, egzaminu, napisanie referatu itp.) | 60 – przygotowanie do zajęć<br>20 – przygotowanie ćwiczeń<br>20 – przygotowanie do egzaminu |
| SUMA GODZIN  | 250   |
| <b>SUMARYCZNA LICZBA PUNKTÓW ECTS</b>  | <b>14</b>   |

#### 6. PRAKTYKI ZAWODOWE W RAMACH PRZEDMIOTU/ MODUŁU

|                                  |             |
|----------------------------------|-------------|
| wymiar godzinowy                 | Nie dotyczy |
| zasady i formy odbywania praktyk | Nie dotyczy |

#### 7. LITERATURA

Literatura podstawowa:

Bańko M., *Wykłady z polskiej fleksji*, Warszawa 2002.

Grzegorzczkowska, *Zarys słowotwórstwa polskiego*, Warszawa 1979.

Labocha J., *Gramatyka polska. Składnia*, Kraków 1995.

*Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, red. R. Grzegorzczkowska, R. Laskowski, H. Wróbel, Warszawa 1998.

Nagórko A., *Zarys gramatyki polskiej*, Warszawa 1996.  
 Strutyński J., *Gramatyka polska*, cz. 1. *Wprowadzenie. Fonetyka. Fonologia*, Kraków 1995.  
 Strutyński J., *Zarys gramatyki polskiej*. Cz. 2: *Morfologia*, Kraków 1994  
 Wierchowska B., *Wymowa polska*, Warszawa 1965.

#### KULTURA JĘZYKA

Markowski A., 2005, *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*, Warszawa.  
 Miodek J., *Rozmyślajcie nad mową!*, Warszawa 1998.  
 Miodek J., *Jaka jesteś polszczyźno*, Wrocław 1996.  
 Miodek J., *O języku do kamery*, Rzeszów 1992.  
 Norma językowa w polszczyźnie, red. M. Bugajski, Zielona Góra 1995.  
 O zagrożeniach i bogactwie polszczyzny, red. J. Miodek, Wrocław 1996.  
 Polszczyzna płata nam figle. Poradnik językowy dla każdego, red. J. Podracki, Warszawa 1991.

#### Literatura uzupełniająca:

B. Wierchowska, *Fonetyka i fonologia języka polskiego*, Warszawa 1980.  
 D. Ostaszewska, J. Tambor, *Podstawowe wiadomości z fonetyki i fonologii współczesnego języka polskiego*, Katowice 1990.  
 M. Dłuska, *Fonetyka polska. Articulacje głosek polskich*, Kraków 1983.  
 M. Wiśniewski, *Zarys fonetyki i fonologii współczesnego języka polskiego*, Toruń 1997.  
*Gramatyka opisowa języka polskiego z ćwiczeniami stylistycznymi*, W. Doroszewski, B. Wieczorkiewicz (red.), Warszawa 1961.  
 M. Madejowa, *Zasady współczesnej wymowy polskiej (w zakresie samogłosek nosowych i grup spółgłoskowych) oraz ich przydatność w praktyce szkolnej*, „Język Polski” 1992, z. 2-3.  
 B. Dunaj, *Zasady poprawnej wymowy polskiej*, „Język Polski” LXXXVI, 2006, z.3, s. 161-172.  
 Dunaj B., *Zagadnienia poprawności językowej. 1. Wymowa samogłosek nosowych*, „Język Polski” LXXXIII, 2003, z. 2.  
 K. Waszakowa, *Słowotwórstwo współczesnego języka polskiego. Rzeczowniki z formantami paradygmatycznymi*, Warszawa 1993.  
 K. Waszakowa, *Słowotwórstwo współczesnego języka polskiego. Rzeczowniki sufiksalne obce*, Warszawa 1994.  
 J. Puzynina, *Próba klasyfikacji formantów słowotwórczych języka polskiego*, „Język Polski” 1978, z. 2, s. 98-106.  
 W. Doroszewski, *Podstawy gramatyki polskiej*, Warszawa 1963.  
*Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Lublin 2001.  
 H. Wróbel, *Gramatyka języka polskiego*, Kraków 2001.  
 Z. Klemensiewicz, *Zarys składni polskiej*, Warszawa.

#### KULTURA JĘZYKA

D. Buttler, H. Kurkowska, H. Satkiewicz, *Kultura języka polskiego*, t. 1-2, Warszawa 1973.  
 A. Cegieła, A. Markowski, *Z polszczyzną za pan brat*, Warszawa 1986.  
 W. Doroszewski, *O kulturę słowa. Poradnik językowy*, Warszawa 1970.  
 W. Doroszewski, *Wśród słów, wyrażen, myśli*, Warszawa 1966.  
 S. Dubisz, *Miedzy dawnymi a nowymi laty. Eseje o języku*, Warszawa 1988.  
 B. Dunaj, *Żeńskie odpowiedniki wyrazu biznesmen: businesswoman, kobieta interesu, biznesmenka itp.*, „Język Polski” 1993, LXXIII, z. 3.  
 A. Dyszak, *O tytule tygodnika Tele Tydzień i o innych wyrażeniach z tele-*, „Język Polski” LXXIV, 1994, z. 4-5.  
*Język polski. Współczesność. Historia*, red. W. Książek-Bryłowa, H. Duda, Lublin 2000.  
 H. Kajetanowicz, *Licz się ze słowami. Ćwiczenia leksykalne i frazeologiczne*, Gdańsk 1998.  
 K. Kowalik, *Euro i <<europeizacja>> polskiego słownictwa*, „Język Polski” LXXXII, 2002, z. 2.  
 B. Kreja, *Drobiazgi słowotwórcze*, „Język Polski”, 1993, z. 3, 4-5; 1994, z. 2; 1995, z. 4-5.  
 B. Kreja, *Językowe i pozajęzykowe przyczyny nieodmienności polskich nazwisk*, „Język Polski” LXXV, 1995, z.1.  
 B. Kreja, *Mówię, więc jestem. Rozmowy o współczesnej polszczyźnie*, Gdańsk 2000.  
 M. Kucała, *Polszczyzna dawna i współczesna. Studia i szkice*, Kraków 2000. (Językowe kłopoty z kobietami pracującymi; O obiektywności i subiektywności w poradnictwie językowym...)

- J. Kwiek-Osiowska, *Nonsensy językowe czy tylko modyfikowanie znaczeń wyrazów przez wprowadzanie ich w nowe konteksty?* „Język Polski” LXX, 1990, z. 5
- W. Łata, *Jaki jest odpowiednik męski wyrazu przedszkolanka?*, „Język Polski” LXXII, 1992, z. 4-5.
- Kultura zachowań językowych Polaków*, red. M. Krauz, K. Ożóg, Rzeszów 2013.
- A. Małocha-Krupa, *Słowa w lustrze. Pleonazm – semantyka – pragmatyka*, Wrocław 2003.
- A. Markowski, *Leksyka wspólna różnym odmianom polszczyzny*, Wrocław 1992.
- A. Markowski, *Polszczyzna końca XX wieku*, Warszawa.
- A. Markowski, *Polszczyzna znana i nieznana. Porady, ciekawostki, dyktanda konkursowe*, Gdańsk 1999.
- J. Miodek, *To by było na tyle*, „Język Polski” LXX, 1990 z. 5.
- J. Miodek, *Odpowiednie dać rzeczy słowo. Szkice o współczesnej polszczyźnie*, Wrocław 1987
- J. Miodek, *Rzecz o języku. Szkice o współczesnej polszczyźnie*, Wrocław 1983.
- J. Miodek, *Kultura języka w teorii i praktyce*, Wrocław 1984.
- Mowa rozświetlona myślą. Świadomość normatywno-stylistyczna współczesnych Polaków*, red. J. Miodek, Wrocław 1999.
- M. Mycałka, *Totalny luz - o łączliwości modnego przymiotnika*, „Język Polski” LXXIV, 1994, z. 2.
- K. Ożóg, *Wyraz modny współczesnej polszczyzny mówionej - temat*, „Język Polski” LXX 1990 z. 3-4.
- W. Pisarek, *Słowa między ludźmi*, Warszawa 1986.
- W. Pisarek, *Polszczyzna oficjalna na tle innych jej odmian*, [w:] *Współczesna polszczyzna mówiona w odmianie opracowanej (oficjalnej)*, Kraków 1994.
- Polszczyzna piękna i poprawna*, 1966, red. S. Urbańczyk, Wrocław.
- S. Reczek, *W rzecz polską wstąpić*, Wrocław 1988.
- S. Reczek, *Słowo się rzekło, czyli monolog o kulturze języka*, Rzeszów 1988.
- H. Satkiewicz, *Norma polszczyzny ogólnej a języki subkultur*, [w:] *Język a kultura*, t. 10, *Języki subkultur*, red. J. Anusiewicz, B. Siciński, Wrocław 1994.
- A. Skudrzykowa, *Nazwiska żeńskie z przyrostkiem -owa we współczesnej polszczyźnie ogólnej*, „Język Polski” LXXVI, 1996, z.1.
- Słownictwo współczesnej polszczyzny w okresie przemian*, red. J. Mazur, Lublin 2000.